

1. האבות ישובו ארמתיים
מצות עשה אחת: וראו: שישבב החוטא סתמא לפני ה' ותענה.
ובאור מצוה זו ועשרים הנגזרים עמה בגלגלה
בפרקים אלו:

ויקרא כז

3 וידבר יהוה אל-משה לאמר: אך

בששור לחרש השביעי הזה יום הפורים הוא מקרא-קריש
יהיה לכם ועניתם את-נפשתיכם והקדבתם אשה ליהוה:
וכל-מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום פורים הוא
לכפר עליכם לפני יהוה אלהיכם: כי כל-הנפש אשר לא-
תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה: וכל-הנפש אשר
תעשה כל-מלאכה בעצם היום הזה והאבדתני את-הנפש
ההוא מקרב עמיה: כל-מלאכה לא תעשו חקת עולם
לדורותיכם בכל משבתיכם: שבת שבתון הוא לכם ועניתם
את-נפשתיכם בהשיעה לחרש כערב מערב עד-ערב תשבתו
שבתכם:

פרק עשירי

א אל יאמר אדם: פריני עושה מצוות התורה ועוסק בתקנותיה
כדי שאקבל כל-הספרות הנכתבות בה, או כדי שאזכה לפני
עולם הבא, ואפרש מן-העברות שהזמירה תורה מהן, כדי
יאציל מן-הקללות הנכתבות בתורה, או כדי שלא אפגור ממני
עולם הבא - אין ראוי לעבד את-ה' על-הסוד הזה. שהעול
ל-דרך זה הוא עולב מיראה, ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת
תקמים. ואין עובדים ה' על-דרך זה אלא עמי הארץ והנשים
הקטנים שמתכבדו אותם לעבד מיראה עד שתראה ויפתם
עבודו במעבה.

4 רמב"ם ה' שבת האסור פ"א

ד ימצות עשה אחרת יש ביום הכפורים והיא לשבת בו מאכילה ושתייה שנאמר הענו את נפשותיכם.

מפי השמועה למדו אי זה הוא עניו שריא לנפש זה
מצום. וכל הצום בו קיים מצות עשה. וכל האוכל ושותה
בו במל מצות עשה יועבר על לא תעשה שנאמר כי
כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה.
מאוד שענש הכותב כרת למי שלא נתענה למדנו
שזהו דין אנו בו על אכילה ושתייה

ב. העובד במעבה, עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות
התקנה, לא מפני דבר בעולם: לא מפני יראת הרעה, ולא
כדי לירש המצוה - אלא עושה האמת מפני שהיא אמת, וסוף
הסוהר קבא בגלגלה, ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין
כל-חכם וזכה לה. והיא מעלת אנביהם אבינו שקראו הקדוש-
ברוך-הוא: אוהבי, לפי שלא עבד אלא במעבה. והיא המעלה
שצננו בה הקדוש-ברוך-הוא על-ידי משה, שצאמר: ואם
את :: אלהיך (דברים ו, ה). וכן שצאמר אדם את-ה' אהבה
הראויה - מיד עשה כל-המצוות מאהבה.

5 קי"ט ה'

רב ששת"כ היה יחיב בתעניתא כתר ומעיל
אמר רבי רבקהוילסם גלוי לפיך בוכן שבת המקדש קיים אדם תמא
ומקדיב קרבן ואין מקדיבין ממנו אלא רחמי ודמי ומתברר לו ועכשיו ישתרו
בתענית ונחמקם חלבי רמי יחי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שרמקם
כאלו הקדבתו לפיך על נבי המובה ורחמי

ג. וכיבד היא המעבה הראויה? - הוא: שיאתב את-ה' אהבה
גדולה ותרנה ענה מאד, עד שתהא נמשו קשורה בצעבת ה'
ונקבא שונה' בה תמיד כאלו חולקה חלי המעבה, שאין ידעתו
מנויה במעבת אומה אשה והוא שונה בה תמיד, בין בשבתו, בין
ביום, בין בשנה שהוא אוכל ושותה. יתר מה - תהנה אהבת ה'
בלב אומקיו שוגים בה תמיד, כמו שצננו: בכל-דברך ובכל-נפשך
(שם). והוא ששעלה אפר דרך משה: כי חולת אהבה אני (שיר
השירים ב, ה). וכל-שיר-השירים משה הוא לענין זה.

6 נשך אכנה

ועניתם לת נפשותיכם והקרתם להם.
או דמיון ללוחם דרנ שעת נפסיק זכורות, שיהא
מיעוט חלבו ודמו כלילו הקריב עיני המונח, לכן
כתנ אותם נהודי ללמדך ששקולין, והתענית כמו קרנ.
ודויק היטב

ד. אפרו תקמים הראשונים: שקא האמר: פריני לומד תורה -
בשכיל שאנה צעיר: בשכיל שאקרא בפי: בשכיל שאקבל
שכר בעולם הבא, מלמוד לומר: לעמיה את-י: (דברים יא, יג),
כל-מה-שצאמם עושים - לא מעשו אלא מאהבה. ועוד אפרו
תקמים: במצותיו חפץ מאד (תהלים קיב, א) - ולא כשכר מצותיו.
וכן היו גדולי התקמים מצוים לנבני תפידיהם ומשפיליהם
בחדו: אל תהיו בצדדים הששמים את-הרב על-מנת לקבל

7 הרב בקשי דיון פ"א כ"בן אג'

10 כז ... אולם מהרמב"ם שהגדיר את
המצוה כ"שביחת עשור", ולא כ"תענית כיפור",
משמע שהמצוה היא השביחה, כשבת שבתון
ממלאכה. ולפי הגדרה זו שונה גם כוונת המצוה,
כשם שהשביחה ממלאכה כשבת היא כהגדרת
המכילתא על הכתוב "ועשית כל מלאכתך",
"כשחברו שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך
עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה", כך יש להשמר
שלא לאכול, ולא להרהר אחר אכילה ושתייה כלל,
ולהסיח דעת מעניינים אלו, וזו מצות השביחה. ראה
לסברא זו מדברי המדרש שהביא הרמב"ן, שבני
ישראל ביום הכפורים כמלאכים, "מה מלאכים אין
בהם אכילה ושתייה, כך בני ישראל ביום הכפורים
אין בהם אכילה ושתייה". המלאכים אינם מתענים,
אלא שאינם זקוקים ומזפקים מאכילה ושתייה, כך
ישראל שובחים מאכילה ושתייה, ואינם זקוקים לה
ביום הכפורים. בכדי לברר גדר התענית ותכליתה,

10 אלא מפני שהוא הרב - ראוי לשפשו, כלומר: עבדו
למעבה

ה. כל-העוסק בתורה כדי לקבל שכר, או כדי שלא תגיע
עניו פריצנות - פרי זה עוסק שלא לשמה, וכל-העוסק בה לא
מיראה ולא לקבל שכר, אלא מפני אהבת אדון כל-הארץ שצנה
11 - פרי זה עוסק בה לשמה. ואפרו תקמים: לעולם יעטק
אדם בתורה אפלו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה - בא לשמה.
לפיך קשםמדין אה-הקטנים ואה-הנשים וכל עמי הארץ -
אין מלמדין אותם אלא לעבד מיראה וכדי לקבל שכר. עד
שתראה ויפתם ויחמקמו חקה ונהרה, מנלים להם רן זה מעט
מעט ויפריגין אותם לענין זה גמטם עד ששיגוהו ונדעוהו,
ועבדוהו במעבה.

ספרא 8

ומנין שיום הכיפורים אסור כאכילה ובשתייה וברחיצה ובסניכה ובתמיש המים
ובנעילת הסנדל ת"ל שבתון שבת. יכול תהא שבת בראשית אסורה בכלום ת"ל שבתון
הוא לכם ועניתם הוא אסור בכוכן ואין שבת בראשית אסור בכוכן:

ה. דבר ידוע וברור, שאין אהבת הקדוש-ברוך-הוא נקשרת
בלבו של אדם עד שישנה' בה תמיד פראוי, ויצוב כל-
מה-שצעוהם חוץ מקנה, כמו שצנה ואמר: בכל-דברך ובכל-
נשך (דברים ו, ה). אינו אומם הקדוש-ברוך-הוא אלא ביעת
למענה: ועל-פי טענה תהנה המעבה: אם מעט - מעט, ואם
הרבה - הרבה. לפיך צריך האדם לנסד עצמו להכין ולתשפיל
במקומות והבנות הפודיעות לו את-קונו פפי כח שיש באדם

12. לא-תקום ולא-תטול את-בני עמך ואהבת

לרעך כמורך אני יהוה:

13.

בירושלמי גדרים פרק ט, הלכה ד

"לא תקום ולא תטור" - היאך עבדא?

הוה מקטע קופד (= היה חותך בשר) ומחית סכינא לידו, (= וירד סכינא לתוך ידו), תחזור ותמחי לידיה? (= וכי תוזזר ידו השנייה, זו שנפצעה, ותחתוך ידו שפצעתו?)

14. א' התינוק

משורשי המצווה שידע האדם ויתן אל לבו, כי כל אשר יקרהו מטוב ועד רע הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם יתברך. ומיד האדם - מיד איש אחיו - לא יהיה דבר בלתי רצונו ב"ה. על כן כשיצערהו או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו ככך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו, כי הוא אינו סיבת רעתו, כי העוון הוא המסכב, וכמו שאמר דוד ע"ה (שמואל ב טו, י): "הניחו לו ויקלל כי אמר לו ה'", תלה העניין בחטאו ולא בשמעיו כן גרא. ועוד נמצא במצווה זו תועלת רבה להשביח ריב להעביר המשטמות מלב בני אדם, ובהיות שלום בין אנשים יעשה השם שלום להם.

15. רמב"ם ה"ו רצ"ו כ"ז

הנוקם מחברו עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תקום". ואף על פי שאינו לוקה עליו, דעה רעה היא עד מאד. אלא ראוי לו לאדם להיות מעביר על מידותיו על כל דברי העולם, שהכול אצל המכינים דברי הבל והבאי ואינן כדאי לנקום עליהם.

16.

עם קמץ שמים ביד

הייתי עובר את תיי

הייתי חוצה את הים

ברגלי

עם קמץ שמים ביד

א. חלבי

אתם משתדלים? מי מטהר אתכם? אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל יו, כה): "וְנִבְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם שְׁהוֹרִים וּמִטְהַרְתֶּם"; ואומר (ירמיה יו, יב): "מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל ה'", מה מקנה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל.

11. משנ' וימא ט"ה. עברות שבין אדם למקום -

יום הכפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו. את זו דרש רבי אצלעור בן עזריה: "מכל הטמאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טו, יו): עברות שבין אדם למקום -- יום הכפורים מכפר; עברות שבין אדם לחברו -- אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו. אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל! לפני מי

התחושה של חוסר הכנות וחוסר העומק שלנו בימי התשובה היא הבעיה הגדולה. האם אכן אנו מאמינים שנשתנה? האם אנו יודעים מה אנו מחפשים? זאת הבעיה הנוקבת. הסיבה שאיננו מרגישים שקורה לנו משהו משמעותי בימים הנוראים, נובעת מכך שאיננו חשים שאנו באמת חוטאים. יתרה מזאת: אנחנו אכן לא חוטאים! בשביל לחטוא צריך להיות במישור שיש בו חטא. זהו חטאנו הגדול, שאיננו נמצאים כלל במישור כזה. הוא אשר אנו אומרים בוידי: "על חטא שחטאנו לפניך בפריקת עול". באיזה שהוא שלב, במודע ושלא במודע, פרקנו מעלינו את העול, את תודעת הקשר והברית עם השי"ת, אשר רק היא יוצרת תחושת עוון והכרת חטא, בזמן הפרת הברית. אנחנו חיים סתם. ובסתם אין פשע ועוון, יש סתם. הדבר משול למה שכתב הרמב"ם שהשי"ת מסתיר את פניו מהחוטא. הוא לא מעניש אותו. החוטא חי במקרה, בקרי ובטומאת קרי. דומה הוא לגיבור הקפקאי שגם למשפט איננו זוכה. כדי שהבורא ית' יעניש את האדם, על האדם לחיות באמונה. האדם שחי בסתם, לא קיים באור פני מלך חיים, ולא להתקיים באור פני מלך חיים פירושו לא להיות קיים. הוידי, מסביר הרא"ה באורות-התשובה³, איננו לספר על חטא, אלא להודות שהחטא הוא חטא, שאני אשם, רק אז קיימת הודאה בחטא. הודאה בכך שיש דבר כזה - חטא, ויש מישהו ('אני') החוטא. 'אני' זה מתגלה ונחשף דוקא דרך קבלת האשמה ובאמצעותה - "אני אשמת".

10. "הן בעוון חוללתי". החטא הוא עצמי לאדם. במובן מסוים הוא מה שהופך אותו לאדם, כפי שכתוב בחובות-הלכות, "אמר אחד הצדיקים לתלמידיו: אילו לא היה לכם עוון, אמר אחד מן הצדיקים לתלמידיו הייתי מפחד עליכם ממה שהוא גדול מן העוון. אמרו לו: ומהו גדול מן העוון? אמר להם: הגאות והחונף". בהכרה בחטא מגלה האדם את אנושיותו, ולעומת זה בסליחה וברחמים מתגלה האלוהי.